

La formation du royaume de Prusse

Les deux noyaux du royaume de Prusse furent l'électorat de Brandebourg (capitale Berlin) et le duché de Prusse, à l'est de la basse Vistule.

En 1640, Frédéric-Guillaume de Hohenzollern, prince habile et résolu, décida de faire de ces territoires dispersés et peu peuplés un État solide. Il modernisa ses armées, créa un service civil et introduisit de nouvelles méthodes de taxation. Enfin, il encouragea les populations chassées de leur pays par les persécutions religieuses, huguenots, luthériens ou catholiques, à s'établir dans ses territoires. Lors de la révocation de l'édit de Nantes, il accueillit 20.000 réfugiés français. En 1657, il avait réussi à obtenir la souveraineté complète dans le duché de Prusse en contraignant le roi de Pologne à renoncer à sa suzeraineté. En 1675, il remporta sur les Suédois à Fehrbellin une victoire qui les chassa de la plupart de leurs possessions.

Son fils Frédéric Ier, en récompense de services rendus à l'empereur pendant la guerre de Succession d'Espagne, reçut le titre de roi de Prusse en 1705. Cela lui valut du prestige parmi les petits États féodaux de l'Allemagne du Nord.

Mais l'ascension de la Prusse fut surtout l'œuvre de Frédéric-Guillaume Ier, surnommé le Roi-Sergent (R. : 1713-1740). À peine couronné, Frédéric-Guillaume vendit ses chevaux de luxe, ses voitures de gala et ses bijoux. Il consacra l'argent ainsi récolté à former deux bataillons de grenadiers. Il ne connaissait qu'une méthode : une discipline de fer qu'il appliquait aussi bien dans sa famille que dans les écoles, l'administration et l'armée. On disait de lui qu'il n'était

prodigue que de coups de bâtons ! Ses soldats devaient répéter mille fois le même exercice ; il en fit des automates. Ce fut le père du militarisme prussien ; il légua à son fils la meilleure armée d'Europe.

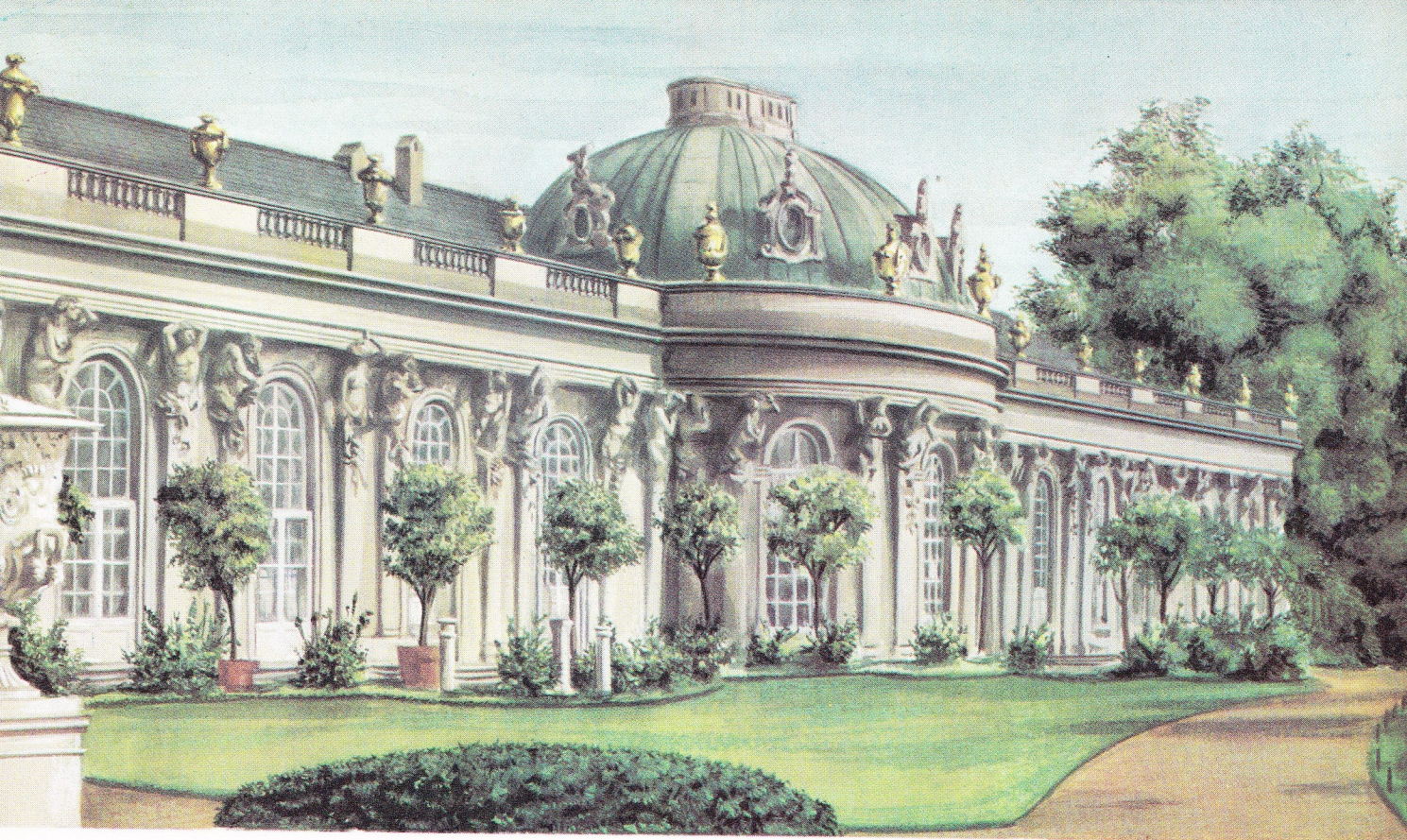
Frédéric II (R. : 1740-1786) était fort différent de son père. Imprégné de culture française, il fit construire à Potsdam un château inspiré de Versailles et, aux environs, Sans-Souci, de style rococo. Il aimait la musique, la philosophie, les vers français. En despote éclairé, il décréta de nombreuses réformes dans les domaines de la justice, de l'économie et de l'enseignement. Mais il fut aussi un véritable Hohenzollern, avare et sans scrupules ; il intervint militairement dans les grands conflits du XVIIIe siècle. C'est ainsi qu'il parvint, au cours de la guerre de Succession d'Autriche, à s'emparer de la Silésie, riche pays minier et complément idéal à la Prusse agricole.

Marie-Thérèse, impératrice d'Autriche, se rapprocha alors de la France et conclut une alliance avec la tsarine Élisabeth de Russie. Il en résulta une guerre qui dura sept ans. Le seul allié de la Prusse fut William Pitt, qui dirigeait la politique anglaise. Après quelques victoires, Frédéric fut battu par les Russes qui occupèrent Berlin. Tout semblait perdu quand la tsarine mourut. Le nouveau tsar, Pierre III, grand admirateur de Frédéric, se retira du conflit. La paix de Hubertusbourg (1763) qui termina la guerre fut favorable à Frédéric. Il garda la Silésie, et la Prusse accédait au rang de grande puissance.

En haut : le château de Sans-Souci près Potsdam.

En bas : l'Europe du XVIIIe siècle. Sur la Prusse on voit Frédéric II ; sur l'Angleterre, William Pitt l'ancien ; sur la France, madame de Pompadour qui fit accepter à Louis XV l'alliance autrichienne ; sur l'Autriche, Marie-Thérèse ; sur la Russie, la tsarine Élisabeth.

EEN KONINKRIJK ONTSTAAT

In de zeventiende en de achttiende eeuw ontstond nog een ander koninkrijk, ditmaal op een manier die maar heel weinig belooft.

De Hohenzollerns waren één van de bekwaamste regerende huizen van Europa, maar de gebieden waarover ze de scepter zwaaiden, waren klein en overal verspreid. In 1640 werd één van de knapste Hohenzollerns, Frederik-Willem, keurvorst van Brandenburg. Hij bezat behalve Brandenburg, met Berlijn als hoofdstad, ook nog het hertogdom Pruisen en de kleine hertogdommen Ravensburg, Mark en Kleef, die ver in het westen lagen, in het Rijnland. Pruisen zat diep in het Poolse grondgebied vast. Het was een leen van de Poolse kroon, terwijl alle overigelanden die aan Frederik-Willem behoorden, binnen de grenzen van het Heilige Roomse Rijk lagen.

Frederik-Willem besloot uit deze verspreide en betrekkelijk dunbevolkte gebieden een sterke moderne staat op te bouwen. Hij moderniseerde zijn legers, legde de basis voor een ambtenaren-korps en voerde een nieuwe manier voor het heffen van belastingen in. Vóór alles echter moedigde hij mensen die door de godsdienstvervolgingen uit hun eigen landen waren verdreven aan, zich in zijn gebieden te vestigen, onverschillig of het hugenoten, lutheranen of katholieken waren. In 1660 gelukte het hem, de volledige soevereiniteit over het hertogdom Pruisen te verwerven. Verder behaalde hij in 1675, tijdens de in Nederland gevoerde oorlog, te Fehrbellin een overwinning op de Zweden, waardoor hij grotere bekendheid kreeg dan vele andere Europese vorsten.

Tijdens de Spaanse Successieoorlog stemde de keizer ermee in, dat Frederik, de zoon van de Grote Keurvorst, tot koning van Pruisen zou worden gekroond. Frederik I regeerde slechts tot het einde van de oorlog, waarin de Pruisische troepen zich tijdens vele veldslagen onderscheidden.

Toen kwam in 1713, tijdens het Verdrag van Utrecht, de troon in handen van Frederik-Willem I. Men zegt van hem, dat hij alleen ranselingen vrijgevig uitdeelde. Zijn laaghartigheid en zijn hardvochtigheid dienden echter in de eerste plaats de versterking van zijn land. Spoedig na zijn kroning verkocht hij zijn beste paarden, zijn staatsiekoetsen en zijn

kostbare edelstenen. In enkele maanden tijd had hij een groot gedeelte van het geld gebruikt voor het vormen van twee bataljons grenadiers. Vóór hij in 1740 stierf, kon zijn leger als het beste van Europa worden beschouwd.

Zijn zoon, Frederik de Grote, die van 1740 tot 1786 regeerde, gebruikte het leger om de grenzen van Pruisen voortdurend uit te breiden en zijn aanzien te vergroten. Zeer spoedig na zijn troonsbestijging voerde hij oorlog tegen Oostenrijk. Tijdens de Oostenrijkse Opvolgingsoorlog (1740 - 1748) nam hij bezit van Silezië, een grote provincie met veel minerale rijkdommen. Toen volgden acht jaren van vrede en Frederik schreef verzen, waarin hij kritiek leverde op drie van de machtigste vrouwen in Europa: Madame de Pompadour (favoriete van de Franse koning Lodewijk XV), keizerin Elizabeth van Rusland en Maria Theresia, keizerin van Oostenrijk.

Van 1756 tot 1763 was Frederik II in oorlog tegen de drie landen, die hij op deze manier had beledigd: de Zevenjarige Oorlog. Zijn enige bondgenoot was Engeland, waar Pitt de Oude aan de macht was. Aanvankelijk boekte Frederik successen tegen al zijn vijanden, maar ten slotte werd hij verslagen door de Russen, die Berlijn bezetten. Maar Frederik II had meer dan één pijl op zijn boog. Hij hield van muziek, wijsbegeerte en godgeleerdheid. Als groot bewonderaar van de Franse cultuur had hij zijn paleis te Potsdam (Sans Souci = Zonder Zorgen) naar het model van Versailles gebouwd. Ook de dichtkunst lag hem wel, en daar Tsaar Peter III hem hierom bewonderde, liet hij Berlijn door de Russische troepen ontruimen. Ten slotte werd het Pruisen toegestaan, Silezië te behouden. Het kwam uit de Zevenjarige Oorlog als een erkende grootmacht te voorschijn.

Aan het einde van de achttiende eeuw, nadat Pruisen, Oostenrijk en Rusland gezamenlijk tot de verdeling van Polen waren overgegaan, omvatten de Pruisische bezittingen een belangrijk gebied in centraal Europa.

Boven : Het paleis "Sans Souci" te Potsdam. **Onder :** Europa in de achttiende eeuw. Frederik II is in Pruisen afgebeeld, Pitt de Oude in Engeland, Madame de Pompadour in Frankrijk, Maria Theresia in Oostenrijk, de tsarina Elisabeth in Rusland en een Turk in Turkije.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.